

Доц. др Свјетлана Ивановић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ПРАВА ИЗДАВАЧА У ДИГИТАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ

Идеја о заштити права аутора произашла је из практичне потребе да се први издавачи штампаних издања ауторских дјела заштите од нелојалне конкуренције. На темељима заштите интереса издавача настало је субјективно ауторско право, а издавачи су штитили своје интересе првенствено посредством уговорних одредаба. Међутим, точак историје је поново избацио у први план издаваче, овога пута признајући им заштиту у виду сродног права, тј. права сродног ауторском праву. У раду се анализирају облици сродноправне заштите коју уживају издавачи. Ради се о неколико посебних облика заштите који постоје у домаћем и упоредном праву, а подводе се под права издавача. Посебна пажња посвећена је положају издавача у дигиталном окружењу, односно на интернету, нарочито узимајући у обзир одредбе недавно усвојене Директиве о ауторском и сродним правима на јединственом дигиталном тржишту, којом је у праву Европске уније предвиђен посебан облик сродноправне заштите издавача информативних публикација.

Кључне ријечи: Ауторско право; Сродна права; Права издавача; Посебна накнада; Интернет.

1. УВОД

Неизоставну карику у ланцу представљања писаног дјела публици, вијековима уназад, чинили су издавачи. Привилегије које су владари давали првим издавачима ауторских дјела, штитиле су их од нелојалне конкуренције и, истовремено, биле претече ауторском праву какво данас постоји. На темељима идеје о монополу који се на одређени период времена даје издавачима за њихов подухват, настала је ауторскоправна заштита. Од установљења ауторског права, издавачи путем уговорних одредаба стичу овлашћења на искоришћавање ауторског дјела и поста-

Свјетлана Ивановић, svjetlana.ivanovic@pravni.ues.rs.ba.

ју носиоци ауторског права. У традиционалном уговорном односу издавач, по правилу, има доминантну улогу и јачу преговарачку позицију. Временом, појавила се потреба да се издавачима пружи посебна заштита у односу према трећим лицима у виду сродног права, или, боље речено, сродних права.

Дигитализација доноси радикалне промјене у сферама комуникације, информисања, културе, а самим тим, и издаваштва. Издавачи су принуђени да свој модел пословања прилагоде савременом технолошком развоју и потребама читалачке публике. Осим класичних, папирних издања, све више издавача окреће се електронској књизи и новинама, а постављање садржаја на интернет сајтове постаје императив савременог доба.

У упоредном праву постоји неколико облика сродноправне заштите издавача. Прво, то је право првог издавача слободног дјела, као посебан вид заштите инвестиције издавача у издавање дјела које је у јавном домену. Затим, право издавача критичког и научног издања слободног дјела, које награђује подухват издавача да важни културни и историјски документи добију ново рухо и постану приступачни заинтересованој публици. Издавач штампаног издања има право на посебну накнаду од продаје техничких уређаја и средстава који су подобни за умножавање ауторских дјела. У скорије вријеме, у појединим европским државама, али и у праву Европске уније, појављује се још једно сродно право издавача, право на умножавање и чињење доступним јавности информативних публикација на интернету.

Сродноправна заштита издавача није предвиђена ниједном међународном конвенцијом која регулише ову област, мада су поједини облици заштите предвиђени у изворима права Европске уније. У Босни и Херцеговини су права издавача први пут предвиђена важећим законом из 2010. године.

2. ПРАВО ПРВОГ ИЗДАВАЧА СЛОБОДНОГ ДЈЕЛА

Лице које први пут законито изда или на други начин саопшти јавности необјављено ауторско дјело на коме је ауторскоправна заштита истекла, стиче имовинскоправна овлашћења из субјективног ауторског права.¹ Дакле, право првог издавача слободног дјела је искључиво имовинско право којим се штити лице које је прво издало или саопштило јавности слободно ауторско дјело које раније није било објављено. Сродноправна заштита издавача није предвиђена ниједном међународном конвенцијом, већ је први пут регулисана Директивом Европ-

¹ Закон о ауторском и сродним правима – ЗАСП БиХ, *Службени гласник БиХ*, бр. 63/2010, чл. 139.

ске уније о хармонизацији рока трајања ауторског права и појединих сродних права из 1993. године.² Наведеном Директивом, као и каснијом из 2006. године, предвиђена је посебна заштита раније необјављених дјела.³ Законодавац у Босни и Херцеговини је дословно преузео текст Директиве и зато се одговарајући члан Закона односи на необјављена слободна дјела. За разлику од Босне и Херцеговине, у Србији се изричито говори о праву првог издавача слободног дјела.⁴

Наслов одредбе којом се у Босни и Херцеговини регулише право првог издавача слободног дјела заслужује посебан коментар. Као што смо већ напоменули, законодавац је дословно преузео текст Директиве и нигдје се изричито на помиње право првог издавача дјела, мада је, из текста одредбе и њеног мјеста у оквиру наслова Права издавача, јасно да се о томе ради. Оно што може да буде спорно у пракси је разлика између појмова објављивања и издавања дјела. Наиме, објављивање дјела је саопштавање дјела јавности у било којој форми и на било који начин, док издавање дјела подразумијева да је дјело умножено у одређеном броју примјерака и пуштено у промет. Дјело се може издати само на један начин, а објавити на више начина и стога се никако не ради о синонимима. Из одредбе јасно произлази да заштиту ужива оно лице које први пут законито изда или на други начин саопшти јавности дјело, што значи да заштита не обухвата само издавање дјела, већ и друге облике јавног саопштавања дјела. Основни услов је да се ради о дјелу на којем су ауторска права већ истекла, тј. дјелу које је слободно, у јавном домену. Међутим, оно што може да буде спорно јесте да ли се ради о дјелима која раније, за вријеме трајања заштите, нису издата или нису објављена. У Србији је услов да се ради о дјелу које раније није било издато, док се у Босни и Херцеговини изричито говори о још необјављеном ауторском дјелу, што свакако није исто. Дјело може бити објављено, а да никада није било издато. Осим тога, издавање се може лакше доказати, док се дјело може објавити на различите начине, што значи да је тешко установити да ли је дјело било објављено или не.

² Директива Савјета бр. 93/83/ЕЕЗ од 29. октобра 1993. о хармонизацији рока трајања ауторског права и појединих сродних права, *Службени лист ЕЕЗ*, бр. L 290, 29. новембар 1993. Наведена Директива била је на снази до 2006. године, када је усвојена Директива бр. 2006/116/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 12. децембра 2006. о трајању заштите ауторског и одређених сродних права, *Службени лист ЕЗ*, бр. L 372, 27. децембар 2006, која је измијењена 2011. године. Директива бр. 2011/77/ЕУ Европског парламента и савјета од 27. септембра 2011. о измјени Директиве 2006/116/ЕЗ о трајању заштите ауторског права и одређених сродних права, *Службени лист ЕУ*, бр. L 265, 11. октобар 2011.

³ Директива 93/83/ЕЕЗ, чл. 4, Директива 2006/116/ЕЗ, чл. 4.

⁴ Закон о ауторском и сродним правима – ЗАСПРС, *Службени гласник РС*, бр. 104/2009, 99/2011, 119/2012, 29/2016 – одлука УС и 66/2019, чл. 141.

Ако бисмо дословно тумачили ову одредбу, тиме би њен домашај могао да буде знатно сужен, јер би потенцијални издавачи могли да уживају заштиту само под условом да дјело раније није било објављено. Сматрамо да се ради о пропусту законодавца који произлази из погрешног превода енглеског израза *unpublished*.⁵

Предмет тумачења би могло да буде и питање шта би значило законито издавање. Уколико су у питању дјела која раније нису објављена, онда је неопходна сагласност носиоца права за објављивање јер се ради о личноправном овлашћењу. Ако се ради о дјелима за која ауторско-правна заштита није истекла, онда законито издавање подразумијева сагласност носиоца права. С обзиром на то да је овдје ријеч о слободним дјелима, нема носилаца права, па самим тим је упитно ко би евентуално могао да да сагласност за издавање дјела. У државама у којима личноправна овлашћења трају вјечно, сагласност би могла дати одговарајућа удружења или организације аутора.⁶ Међутим, чини се да је и у овом случају дошло до пропуста или редакторске грешке.

Заштита се пружа издавачима, али и свим лицима која на други начин први пут саопште јавности слободно дјело. Практично, то значи да заштиту уживају и она лица која нису у ужем смислу издавачи, већ први пут учине дјело доступним јавности путем интернета, ако на примјер, поставе дјело на интернет страницу. На тај начин, законодавац оставља простор за нове облике коришћења дјела у дигиталном окружењу. Трајање права ограничено је на 25 година од издавања дјела или саопштавања дјела јавности.

3. ПРАВО ИЗДАВАЧА КРИТИЧКИХ И НАУЧНИХ ИЗДАЊА СЛОБОДНИХ ДЈЕЛА

Право издавача критичких и научних издања слободних дјела је искључиво имовинско право које ужива лице које припреми издање ауторског дјела на којем су ауторска права већ истекла, под условом да је то издање резултат научног истраживања или обраде и битно се разликује од постојећих издања тог дјела.⁷ Ово право је први пут

⁵ Наслов одредбе Директиве којом је предвиђено ово право је *Protection of previously unpublished works*. У енглеском језику не прави се јасна разлика између објављивања и издавања дјела, јер се користи израз *publication*. Међутим, из текста одредбе јасно произлази да се ради о дјелима која раније нису била издата, без обзира на то да ли су евентуално била објављена или не.

⁶ Д. Поповић, „Критички осврт на сродноправну заштиту издавача: заштита привредног или културног подухвата“, *Анали Правног факултета у Београду (Анали ПФБ)* 1/2015, 121.

⁷ ЗАСП БиХ, чл. 140.

предвиђено Директивом о хармонизацији рока трајања ауторског права 1993. године, и то као опционо право, што значи да је државама остављена слобода да имплементирају дату одредбу.⁸ Иначе, ово право је уведено по узору на њемачко ауторско право у коме одраније постоји слична одредба. За разлику од Босне и Херцеговине, законодавац у Србији не предвиђа ово право.

Као и у претходном случају, први услов је да се ради о слободном дјелу, тј. дјелу које је у јавном домену, с тим што се овдје не поставља услов да дјело раније није било издато или објављено. Предмет заштите је ново критичко или научно издање дјела које се разликује од већ постојећих. Најчешће се ради о значајним културним и историјским издањима код којих се основни текст или допуњује коментарима, или се на основу ранијих издања врши рестаурација дијела текста који недостаје.

С обзиром на то да се овим правом штити издавач критичког и научног издања, није искључена могућност да настане дјело прераде и да се оно штити као посебно ауторско дјело. Аутор таквог дјела би уживао заштиту према ауторском праву, док је овдје ријеч о сродноправној заштити која се пружа лицу које припреми такво издање. Дакле, као и код права првог издавача слободног дјела, примарно, штити се привредни подухват и улагање издавача, али не треба занемарити ни друштвену корист и значај оваквог подухвата јер се шири друштвена заједница упознаје са дјелима која су можда заборављена, потиснута, или дјелима која су значајна за културу и историју једног народа.⁹ У савременим условима дигиталних технологија, ова права могу бити значајна за процес дигитализације јер се у закону не прави разлика између штампаних и дигиталних издања.

Право издавача критичких и научних издања слободних дјела траје 30 година од првог законитог издања дјела. То је уједно максимални рок заштите који је предвиђен Директивом.

4. ПРАВО НА НАКНАДУ ЗА ПРИВАТНУ УПОТРЕБУ

Осим наведених сродних права, издавачи имају право на накнаду за умножавање својих издања за приватну или другу сопствену употребу.¹⁰

⁸ Могућност, а не обавеза држава чланица Европске уније да у своја национална закондавства уведу право издавача критичких и научних издања довела је до различитог третмана и потпуне неуједначености у погледу регулисања овог питања. Вид. Т. Margoni, М. Perry, “Scientific and Critical Editions of Public Domain Works: An Example of European Copyright Law (Dis)Harmonization”, *Candaian Intellectual Property Review*, Vol. 27 (2011), 166.

⁹ Вид. Д. Поповић, 116–132.

¹⁰ ЗАСП БиХ, чл. 138.

Ова накнада је аналогна оној коју имају аутори, на основу дозвољеног умножавања њихових дјела. Један од облика ограничења субјективног ауторског права у виду суспензије, односно слободне употребе, је умножавање дјела за приватне и друге сопствене потребе у законом предвиђеним случајевима. Као вид обештећења за дозвољени облик коришћења ауторског дјела, аутори дјела за која се може очекивати да ће бити умножавана фотокопирањем или снимањем на носаче звука, слике или текста, имају неискључиво овлашћење на потраживање накнаде за такав облик коришћења. Конкретно, када су у питању издавачи, законодавац се изричито позива на чл. 36, ст. 3 ЗАСП-а, што значи да је у питању накнада која се плаћа за слободно коришћење у виду фотокопирања. Накнада се плаћа при првој продаји или увозу уређаја за фотокопирање и од израђених фотокопија намијењених за продају. Накнаду плаћају произвођачи уређаја за фотокопирање, као и физичка и правна лица која обављају услуге фотокопирања уз накнаду.¹¹

Сличну одредбу садржи и Закон о ауторском и сродним правима Србије, предвиђајући право издавача штампаних издања на посебну накнаду.¹² Закон се такође позива на одговарајућу одредбу о праву аутора на посебну накнаду која се плаћа због дозвољеног умножавања дјела за личне некомерцијалне потребе. Међутим, оно што је спорно у оба закона поводом овог овлашћења је основ позивања. И један и други закон позивају се на одговарајуће одредбе о посебној накнади која се плаћа као облик обештећења за ограничење овлашћења на умножавање у личне некомерцијалне сврхе, односно приватне и друге властите потребе.¹³ Повлачи се паралела са одговарајућим правом аутора, при чему се заборавља да, за разлику од аутора који има искључиво овлашћење на умножавање дјела, издавач такво овлашћење нема. Он то овлашћење може евентуално стећи уговором од аутора, али га изворно нема. Изузетно, једино издавачи којима је признато сродно право првог издавача слободног дјела и право издавача критичког и научног издања слободног дјела, имају изворно овлашћење на умножавање дјела. Остали издавачи то овлашћење немају, те се не могу ни позвати на ограничење тог овлашћења у виду умножавања за приватне потребе. Сигурно је да издавачи, слично као и аутори, трпе штету од фотокопирања њихових издања за приватне потребе.

¹¹ ЗАСП БиХ, чл. 37, ст. 1 и 4.

¹² ЗАСП РС, чл. 142.

¹³ Право на посебну или правичну накнаду уведено је као резултат усклађивања са чл. 5, ст. 2 (b) Директиве бр. 2001/29/ЕЗ о хармонизацији одређених аспеката ауторског и сродних права у информационом друштву - Директива о информационом друштву, *Службени лист ЕЗ*, бр. L 167, 22. јун 2001. године.

Међутим, ако је већ установљено посебно сродно право издавача на посебну накнаду, онда нема потребе да се законодавац позива на одговарајуће одредбе о праву аутора јер основ није исти.¹⁴

Право издавача на посебну накнаду као посебно сродно право издавача могло би да буде доведено у питање у процесу усклађивања са правом Европске уније. За разлику од права првог издавача слободног дјела и права издавача критичких и научних издања слободних дјела, право издавача на посебну накнаду није предвиђено ниједном директивом, нити другим изворима права Европске уније. С обзиром да у упоредном праву постоји слично право, Суд правде Европске уније је имао прилику да се изјасни о могућности држава чланица да предвиде сродно право издавача које није предвиђено постојећим директивама. У спору између белгијске организације за колективно остваривање ауторског и сродних права и произвођача уређаја за штампање, једно од спорних питања било је да ли се посебна накнада која се плаћа на основу копирања и умножавања дјела у некомерцијалне сврхе може плаћати издавачу. Суд је заузео став да издавач не може потраживати посебну накнаду која се плаћа на основу ограничења овлашћења на умножавање дјела, будући да издавач није носилац искључивог овлашћења на умножавање.¹⁵ То значи да државе чланице не могу проширивати круг носилаца права изван оних који су предвиђени Директивом о информационом друштву јер је то супротно хармонизацији права, као основном циљу Директиве. Одатле слиједи да државе не могу предвидјети ни посебно право, као што је право издавача, ако то није предвиђено изворима права Европске уније.¹⁶

Као својеврстан одговор на пресуду Суда правде Европске уније, новом Директивом о ауторском и сродним правима на јединственом дигиталном тржишту предвиђена је могућност потраживања правичне накнаде. Наиме, државе чланице могу предвидјети да, у случају када је аутор пренио или лиценцирао право издавачу, такав пренос или лиценца представља довољну правну основу да издавач има право на удио у накнади за коришћење дјела на основу изузетка или ограничења

¹⁴ Вид. И. Р. Мешевих, „Расподјела прихода од права на накнаду за приватну употребу након пресуде Суда (треће вијеће) од 9. фебруара 2012 (C-277/10)“, *Правне и инфраструктурне основе за развој економије засноване на знању* (ур. Б. Влашкивић), Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац 2013, 189-206.

¹⁵ Пресуда Суда правде ЕУ, *Hewlett-Packard Belgium SPRL v. Reprobel SCRL*, предмет C-572/13, 12. новембар 2015, пар. 48.

¹⁶ Е. Rosati, “Neighbouring Rights for Publishers: Are National and (Possible) EU Initiatives Lawful?”, *International Review of Intellectual Property and Competition Law (IIC)*, Vol. 47 (2016), 569–594, доступно на: <https://ssrn.com/abstract=2798628>, 3.12.2019.

пренесеног или лиценцираног права.¹⁷ Дакле, ово је само могућност и односи се на оне ситуације у којима је аутор закључио уговор са издавачем поводом дјела за која остварује право на правичну накнаду, у ком случају и издавач стиче право на потраживање накнаде.¹⁸

Право на посебну накнаду остварује се обавезно преко организација за колективно остваривање ауторског и сродних права.¹⁹ Накнада која се плаћа први првој продаји или увозу нових уређаја за фотокопирање и од израђених фотокопија намијењених за продају, дијели се између аутора и издавача у сразмјери 50: 50.²⁰ Сродно право издавача на посебну накнаду траје 50 година од законитог издања дјела.

5. ПРАВО ИЗДАВАЧА ИНФОРМАТИВНИХ ПУБЛИКАЦИЈА

У оквиру реформе ауторског права у Европској унији, 2019. године усвојена је Директива о ауторском и сродним правима на јединственом дигиталном тржишту, којом је предвиђено ново сродно право издавача информативних публикација. Увођење новог сродног права издавача било је предмет бројних критика још од објављивања Приједлога директиве.

Технолошки напредак и дигитализација омогућили су копирање и дијелење садржаја на глобалном нивоу путем интернета у свега неколико секунди. У оквиру садржаја који се свакодневно размјењује, значајан удио чине информативни садржај и новинска издања. Медијске куће, поред класичних облика пословања, пребацују своје пословање у дигитални простор. Брзина савременог живота, мноштво садржаја и потреба брзог информисања довели су до појаве интернет платформи које се баве прикупљањем вијести и њиховим презентовањем на једном мјесту. То су тзв. агрегатори вијести који прикупљају, бирају и презентују наслове новинских чланака и њихове краће одломке. Смисао је да се све релевантне информације прикупе и на једном мјесту буду доступне читаоцима. Већина читалаца углавном чита само наслове или краће одломке, што значи да нема потребе да посјећују изворни сајт издавача. Ако се већина информација може пронаћи на једном мјесту у онлајн окружењу, онда

¹⁷ Директива 2019/790 Европског парламента и Савјета од 17. априла 2019 о ауторском и сродним правима на јединственом дигиталном тржишту и измјени директива 96/9/ЕЗ и 2001/29/ЕЗ – Директива о ауторском праву на јединственом дигиталном тржишту, *Службени лист ЕУ*, L 130/92, 17. мај 2019, чл. 16.

¹⁸ J. Quintais, “The New Copyright in the Digital Single Market Directive: A Critical Look”, *European Intellectual Property Review*, 2020 (1) Forthcoming, 16–17, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3424770>, 4. октобар 2019.

¹⁹ Закон о колективном остваривању ауторског и сродних права – ЗОКОАСП, *Службени гласник БиХ*, бр. 63/2010, чл. 4, ст. 2 (б), ЗАСП РС, чл. 142, ст. 2.

²⁰ ЗОКОАСП, чл. 22, ст. 2, ЗАСП РС, чл. 142, ст. 3.

је то идеално мјесто за рекламу, а то значи приход агрегаторима вијести науштрб издавача који су ствараоци тих вијести. Издавачи инвестирају у стварање вијести и чланака, а агрегатори их само преузимају и остварују значајан приход од рекламирања, што доводи до поремећаја на тржишту, односно, долази до радње нелојалне конкуренције. Дакле, разлози којима се правда увођење новог сродног права су првенствено економски.²¹

Са становишта ауторског права, долази до преузимања наслова и краћих одломака што може довести до повреде права. Према мишљењу заговорника увођења новог права, постојећа заштита није довољна јер издавачи нису искључиви носиоци права, а ни већина вијести није заштићена ауторским правом. Зато је предвиђено увођење сродног права издавача, које треба да ријеша наведене проблеме.

У појединим европским државама је још прије усвајања Директиве о ауторском праву на јединственом дигиталном тржишту уведено посебно сродно право издавача. Њемачка је прва држава у којој је 2013. године уведено право издавача новинских издања на јавно саопштавање новинских издања или њихових дијелова у комерцијалне сврхе, осим ако се не ради о појединим ријечима или веома кратким одломцима.²² Предвиђено је да право траје годину дана од дана издавања новинског издања. Практични учинак је да су се издавачи којима је признато право одрекли права на накнаду. Након Њемачке, посебна заштита издавача предвиђена је и у Шпанији и то као непреносиво право, што је довело до повлачења највећег агрегатора вијеста са тржишта.²³ У Француској и Белгији проблем је ријешен закључењем уговора између издавача и корисника, тј. интернет посредника.

5.1. Предмет заштите

У односу на остала сродна права која су призната издавачима, ово право се односи само на одређену групу издавача. Заправо, једно од питања које је било на мети критика током процеса усвајања Директиве односило се на неодређеност предмета заштите.²⁴ Предмет заштите је

²¹ Т. Hoppner, “EU Copyright Reform: The Case for a Publisher’s Right”, *Intellectual Property Quarterly* 1/2018, 5.

²² Закон о ауторском праву и сродним правима Њемачке, чл. 87ф, 87г, 87х.

²³ *Google News*.

²⁴ L. Bently, *Modernising the European Copyright Framework*, Centre for Intellectual Property & Information Law, 4, <https://www.cipil.law.cam.ac.uk/sites/www.law.cam.ac.uk/files/images/www.cipil.law.cam.ac.uk/documents/ipomodernisingipprofresponsepresspublishers.pdf>, 7. фебруар 2020.

R. Matulionyte, *A Right to Published Editions: Historical Lessons to Be Learned*, 20, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3168946>, 4. октобар 2019.

информативна публикација, а у самој Директиви прецизније је наведено шта тај појам обухвата.²⁵ Информативна публикација је збирка која се углавном састоји од писаних дјела новинарске природе, али која може укључивати и друга дјела или друге предмете заштите и која: а) представља појединачни елемент унутар периодичне публикације под истим насловом или публикације која се редовно објављује под истим насловом, као што су на примјер, новине или часописи опште или посебне тематике, 2) публикација има сврху да пружи широј јавности информације у вези са вијестима или осталим темама, и 3) објављује се на било ком медију на иницијативу пружаоца услуга, под његовом контролом и одговорношћу.²⁶ Изричито је предвиђено да се периодичне публикације које се објављују у научне или академске сврхе, као што су научни часописи, не сматрају информативним публикацијама.

Сваки дио дефиниције може бити предмет анализе и тумачења у пракси, нарочито имајући у виду различите облике информисања и садржаја који се појављује у савременом дигиталном окружењу. Да би се радило о информативној публикацији која ужива заштиту, то мора бити збирка, што значи да се мора састојати од више елемената, који не морају бити ауторска дјела нити уживати неки облик заштите. Директивом није прецизирано колико елемената је најмање потребно, али јасно је да то не може бити само један рад или рад само једног лица. Сљедеће питање је од чега се састоји збирка. Она се углавном састоји од писаних дјела новинарске природе, али може садржати и друга дјела или друге предмете заштите. Дакле, већину садржаја морају чинити писана дјела новинарске природе, односно писани новинарски текстови.²⁷ Друга дјела и други предмети заштите који могу чинити дио информативне публикације односе се на фотографије, видео записе и други сличан садржај који је присутан у онлајн окружењу.

Први критеријум који је неопходан да би се збирка назвала информативном публикацијом је да се ради о засебној цјелини унутар публикације која се периодично или редовно објављује под истим насловом. Ако су у питању дневне, недељне новине, магазини и слично, онда ће сваки број, свако издање, било да је у питању штампани примјерак или електронско

²⁵ Изворно, у тексту Директиве на енглеском језику користи се израз *press publication*, који је у хрватској верзији преведен као информативна публикација. Дословни превод би могао да гласи новинско издање али с обзиром на то да је предмет заштите шири у односу на класично новинско издање, користићемо се већ поменутиим изразом.

²⁶ Директива о ауторском праву на јединственог дигиталном тржишту, чл. 2, ст. 4.

²⁷ Поједини аутори истичу да новинарски текстови не могу чинити просту већину садржаја, већ да то мора бити већи проценат, нпр. 70–80% садржаја. Вид. Е. Czarny-Drożdżejko, “The Subject-Matter of Press Publisher’s Rights Under Directive 2019/790 on Copyright and Related Rights in the Digital Single Market”, *IIC*, 51 (2020), 628.

издање, чинити предмет заштите. Такође, то су и новински портали, иако отежавајућу околност чини чињеница да се они углавном периодично ажурирају. Наводи се да то могу бити новине или часописи опште или посебне тематике, што значи да су тиме обухваћени и неки специјализовани часописи, који се баве тачно одређеним темама²⁸ и намијењени су ужој читалачкој публици, под условом да се не ради о научним часописима.

Други критеријум односи се на сврху публикације, а то је информисање јавности о актуелним вијестима и другим темама. Заштитом су обухваћене само публикације чија је сврха информисање јавности, што значи да она издања која имају промотивну сврху или су забавног карактера не спадају у информативне публикације.²⁹ Оне морају бити упућене јавности, што значи унапријед неодређеном кругу лица. Изузимање научних часописа из категорије информативних публикација може се посматрати у контексту овог критеријума, будући да они не садрже актуелне вијести, већ чланке који су резултат научног истраживања. Осим тога, не треба занемарити ни принципе отворене науке и тежњу да резултати научног истраживања буду доступни за даљи развој и унапређење науке.³⁰

Посљедњи критеријум односи се на уређивачку контролу и одговорност за објављивање садржаја. Наиме, садржај се објављује на иницијативу пружаоца услуга, при чему се не мисли на све могуће пружаоце услуга, већ на издаваче и новинске агенције. Оно што је неопходно је постојање уређивачке политике и одговорности, јер свака издавачка кућа би требало да има независни систем контроле и уређивачки одбор. Практично, то значи да су из заштите изузете интернет странице које нису под контролом пружаоца услуга, односно издавача, нити постоји одговорност за оно што је написано, као што су блогови.³¹

5.2. Садржина права

Издавачи информативних публикација уживају заштиту у погледу коришћења њихових публикација у онлајн окружењу, тј. на интернету. Државе чланице су дужне да издавачима информативних публикаци-

²⁸ На примјер, лов и риболов, наутика и сл.

²⁹ На примјер, стрипови.

³⁰ Занимљиво је да се у тексту Директиве говори о периодичним публикацијама које се издају у научне или академске сврхе, дакле, користи се раставни везник, што упућује на то да се ради о различитим категоријама. Наиме, научни часописи су научне публикације, док би се под академским публикацијама могли подразумевати разни билтени и слична издања, која садрже информације о актуелним темама и дешавањима у академској заједници. Вид. Е. Czarny-Drożdżejko, 637–639.

³¹ То је изричито наведено у рециталу 56 Директиве о ауторском праву на јединственом дигиталном тржишту.

ја који имају пословно сједиште у једној од држава чланица, признају права на репродуковање, тј. умножавање и чињење доступним јавности за онлајн коришћење њихових информативних публикација од стране интернет посредника, односно пружаоца услуга информационог друштва.³² Ново сродно право издавача информативне публикације садржи само два овлашћења, овлашћење на умножавање и овлашћење на чињење дјела доступним јавности, или, како то прецизно стоји у Директиви о информационом друштву на коју се упућује, искључиво право да дозволи или забрани чињење доступним јавности, жичним или бежичним путем, на начин који појединцу омогућава приступ са мјеста и у вријеме које сам одабере.³³ Дакле, издавач нема овлашћење на саопштавање јавности у ширем смислу, већ само овлашћење на чињење доступним јавности садржаја путем интернета. То је и логично, будући да се право ограничава на коришћење издања на интернету.

Изричито је предвиђено да се заштита не односи на радње постављања хиперлинкова. Наиме, Суд правде ЕУ је у неколико случајева заузео став да постављање хиперлинкова у одређеним ситуацијама и под одређеним условима, не представља радњу саопштавања јавности, односно, не представља повреду права.³⁴ С обзиром на то да је постављање хиперлинкова основна дјелатност интернет платформи, увођење новог права је често квалификовано као „порез на линк“.³⁵ Уколико би правом издавача било обухваћено постављање хиперлинкова, онда би то било супротно одлукама Суда правде. Због тога је ова радња изричито изузета из домена заштите права издавача.³⁶ Оно што може бити упитно јесте да ли ово изузимање треба тумачити на начин да постављање хиперлинкова ни у ком случају не може бити окарактерисано као повреда права.³⁷

³² Директива о ауторском праву на јединственом дигиталном тржишту, чл. 15, ст. 1.

³³ Директива о информационом друштву, чл. 3, ст. 2.

³⁴ Суд правде је неколико пута имао прилику да се изјасни о проблему постављања хиперлинкова са становишта ауторског права. У случају *Svensson*, C-466/12, Суд је установио да постављање интернет линка на вебсајт којим се упућује на други сајт на коме се налази слободно доступан садржај, не представља радњу саопштавања јавности. Пресуда Суда правде ЕУ, *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd v. Retriever Sverige AB*, предмет C-466/12, 13. фебруар 2014.

³⁵ *Link tax*.

³⁶ У теорији је изражена бојазан да је употребљени израз „хиперлинк“ сувише уско одређен и да би се евентуално могло поставити питање да ли је постављање видео записа у виду линка, изузето из домена заштите. Вид. Е. Rosati, “DSM Directive Series #6: ‘hyperlinking’ in the press publishers’ right“, <http://ipkitten.blogspot.com/2019/06/dsm-directive-series-6-hyperlinking-in.html>, 23. децембар 2019.

³⁷ У дијелу теорије је чак постављано питање шта ће бити обухваћено правом ако се постављање линкова ка слободном и законито постављеном садржају изузме из садржине права издавача. Сигурно је да се овлашћења издавача односе на наслове

С обзиром на то да агрегатори вијести често користе само наслове или веома кратке одломке информативних публикација, основано се поставља питање да ли је то довољно за радњу повреде права. Коришћење појединачних ријечи или врло кратких одломака информативне публикације од стране интернет посредника, односно пружаоца услуга, не може угрозити улагања издавача у производњу садржаја и зато је изричито изузето из обима заштите. Међутим, у пракси може да буде спорно шта значи веома кратак одломак и како тумачити тај израз. Уколико се активност агрегатора своди на приказивање одломака, питање је која је то линија раздвајања између одломака и врло кратких одломака. Сигурно је да су појединачне ријечи изузете, али шта ако имамо, на примјер, двије ријечи које су можда у квалитативном смислу битне за одређени чланак или вијест. У том смислу, не треба занемарити ни недавну одлуку Суда правде Европске уније, која се, истина, не односи на права издавача, већ на коришћење веома кратких дијелова туђег фонограма у трајању од двије секунде у случају *Pelham*. Суд је установио да коришћење чак и најмањег дијела туђег фонограма представља повреду овлашћења на умножавање фонограма, јер је смисао пружања заштите поврат уложене инвестиције.³⁸ Дакле, када су у питању она сродна права којима се штити инвестиција, дио преузетог или искоришћеног дијела није битан, јер у сваком случају представља повреду права. Међутим, мишљења смо да овакво резонување не би могло бити примјењено на права издавача.

У уводном дијелу Директиве изричито је предвиђено да заштита не би требало да се протеже на саме чињенице које су садржане у информативним публикацијама.³⁹ Дневне новости или разне вијести које имају карактер обичних извјештаја штампе искључене су из ауторскоправне заштите Бернском конвенцијом.⁴⁰ Информације саме по себи не уживају заштиту, чињенице нису и не могу бити заштићене, док чланци или вијести којима је одређена чињеница или информација представљена јавности може бити заштићена. Неопходно је направити разграничење између информације и ауторског дјела .

и одломке вијести. Други сегмент дјеловања права је дигитална употреба која није повезана са постављањем линкова, као што је индексирање, скенирање садржаја, претраживање текста и података и сл. Вид. Т. Höppner, М. Kretschmer, R. Xalabarder, “CREATe Public Lectures on the Proposed EU Right for Press Publishers“, *European Intellectual Property Review*, 39 (2017), 617–618.

³⁸ Пресуда Суда правде ЕУ, *Pelham GmbH, Moses Pelham, Martin Haas v. Ralf Hüter, Florian Schneider-Esleben*, предмет бр. С-476/17, 29. јул 2019, пар. 29–30.

³⁹ Директива о ауторском праву на јединственом дигиталном тржишту, рецитал 57.

⁴⁰ Бернска конвенција о заштити књижевних и умјетничких дјела, 1886, чл. 2, ст. 8. Текст конвенције доступан у: В. Бесаровић, Б. Жарковић, *Интелектуална својина: Међународни уговори*, Београд 1999, 329–356.

На овлашћења која уживају издавачи информативних публикација примјењују се иста ограничења права и изузеци који се иначе примјењују према члану 5 Директиве о информационом друштву. У уводном дијелу истакнуто је да ограничења укључују дословно навођење у сврху критике или осврта, другим ријечима, цитирање.

Бернском конвенцијом предвиђено је да су допуштени цитати узети из дјела које је на законит начин већ постало доступно јавности, под условом да је то у складу са добрим обичајима и у мјери оправданој циљем који се има постићи, подразумијевајући ту и цитате из новинских чланака и повремених зборника у облику прегледа штампе.⁴¹ Дакле, цитати из новинских чланака се помињу још у Бернској конвенцији. Директива о информационом друштву такође предвиђа цитате као допуштене облике коришћења, односно као облик ограничења права.⁴² Међутим, одломци које користе агрегатори вијести не могу се тако лако подвести под цитате, јер њихово коришћење није у сврху осврта или критике. Такође, питање је да ли се могу подвести под коришћење које је у складу са нормалним искоришћавањем и које не штети ничијим интересима.⁴³ Умјесто увођења посебног сродног права, у теорији је било приједлога да се уведе претпоставка да је издавач овлашћен да штити интересе аутора на новинским издањима, што би омогућило да издавачи преговарају са интернет платформама. Други начин рјешавања проблема издавача би могао да буде потраживање одређеног износа накнаде за комерцијално коришћење наслова и одломака у кратком временском периоду од објављивања, под условом да се ради о већим одломцима, који нпр. прелазе десет ријечи.⁴⁴

Права издавача не утичу на ауторско право или друга права која могу постојати на тим публикацијама. Међутим, *de facto*, кад год на неком предмету заштите постоји више различитих права, увијек постоји могућност да заштита једног утиче на друго. Наиме, ако корисник жели законито да користи одређени предмет, он ће бити принуђен да закључи уговор и са аутором и са носиоцем сродног права, у овом случају издавачем. Постоји константна опасност од преклапања обима дјеловања различитих права.⁴⁵

⁴¹ Бернска конвенција о заштити књижевних и умјетничких дјела, чл. 10, ст. 1.

⁴² Директива о информационом друштву, чл. 5, ст. 3 (d) гласи: „дословно навођење у сврхе као што је критика или осврт, уз услов да се односе на дјело или други предмет заштите који је већ законито стављен на располагање јавности, да је, осим ако то није могуће, наведен извор, укључујући име аутора, и да је њихово коришћење у складу са поштом праксом, и у мјери оправданој сврхом која се жели постићи.“

⁴³ Упор. Т. Höppner, М. Kretschmer, R. Xalabarder, 619.

⁴⁴ G. Ghidini, F. Banterle, “A Critical View on the European Commission’s Proposal for a Directive on Copyright in the Digital Single Market“, *Giurisprudenza Commerciale*, 2018, 6, 921–933, <https://ssrn.com/abstract=3168070>, 4. октобар 2019.

⁴⁵ Т. Höppner, М. Kretschmer, R. Xalabarder, 618.

Радње корисника које се односе на приватно и некомерцијално коришћење су изузете из дејства искључивог права. То је и логично, имајући у виду да се заштита односи само на комерцијално коришћење одломака вијести.

Право издавача траје двије године од издавања информативне публикације. Предвиђено је да се право издавача не примјењује на информативне публикације објављене прије 6. јуна 2019. године. Технички, заштита се рачуна од 1. јануара наредне године.⁴⁶

5.3. Оправданост увођења права издавача информативних публикација

Циљеви увођења сродног права издавача изричито су наведени у уводном дијелу Директиве. Истакнуто је да треба признати организациони и финансијски допринос издавача у производњи информативних публикација и додатно га подстицати како би се осигурала одрживост издавачке индустрије и тако подстицала доступност поузданих информација.⁴⁷

У преддигиталној ери добит издавача је зависила од понуде, тј. избора аутора и садржаја, док је у данашње вријеме неопходно имати добру пословну стратегију како се представити на интернет платформама и друштвеним мрежама. Издавачи морају да преокрену свој модел пословања, у смислу да се прилагоде потребама и нарочитим интересовањима одређене групе читалаца. Платформе се прилагођавају појединцу и стварају понуду чланака, вијести и другог садржаја на основу интересовања корисника, што омогућава индивидуализовани приступ. Полазна тачка за платформе је препознавање интересовања и потреба корисника. У дијелу теорије се истиче да би, умјесто увођења

⁴⁶ Државе чланице имају рок да имплементирају одредбе Директиве до 7. јуна 2021. године, а међу првим државама која је то учинила била је Француска. Циљ увођења новог права је успостављање повољнијих услова за преговоре између издавача, новинских агенција и дигиталних платформи с циљем редефинисања расподеле прихода. Реагујући на новоусвојено право, *Google* је одлучио да на својим платформама неће приказивати одломке вијести, фотографије и видео записе, све док издавачи не дају дозволу за њихово бесплатно коришћење. У пракси, већина издавача је *Google* дала дозволу за коришћење заштићеног садржаја, без икаквих преговора и накнаде. Због тога се удружење новинских издавача обратило надлежном органу за конкуренцију, тврдећи да је дошло до злоупотребе доминантног положаја. Надлежни орган је донио привремену мјеру по којој је *Google* дужан да преговара са издавачима и новинским агенцијама ради постизања договора о накнади за коришћење заштићеног садржаја. *Related rights: the Autorité has granted requests for urgent interim measures presented by press publishers and the news agency AFP (Agence France Presse)*, <https://www.autoritedelaconcurrence.fr/en/press-release/related-rights-autorite-has-granted-requests-urgentM-interim-measures-presented-press>, 20. јун 2020.

⁴⁷ Директива о ауторском праву на јединственом дигиталном тржишту, рецитал 55.

новог сродног права, издавачи требало да се окрену новом пословном моделу, тј. ка томе да сами стварају платформе и да њима управљају. У том случају би сродно право издавача било потпуно излишно.⁴⁸

За рјешење проблема позиције издавача у теорији се предлажу четири могућа вида заштите, путем ауторског права, путем сродног права заштите базе података, путем нелојалне конкуренције и посредством права жига, кроз улагање у рекламу и тзв. брендирање. Издавач ужива ауторскоправну заштиту на заштићеним чланцима као деривативни носилац права. Умјесто да се предвиђа ново сродно право, требало би се усредсредити на јачање позиције издавача, било путем уговора или права да учествује у накнади од законске лиценце коју уживају аутори. Постојали су чак приједлози да се одредба Директиве о спровођењу права која се односи на лица која су овлашћена да траже заштиту у случају повреде права измијени и да се предвиди да издавач може тражити заштиту.⁴⁹ Уколико би се издавачи усредсредили на нови пословни модел који се заснива на платформама за размјену садржаја, у том случају би *sui generis* заштита база података била значајно средство заштите. С обзиром на то да је коришћење туђих одломака суштински радња нелојалне конкуренције и да су угрожени искључиво комерцијални интереси издавача, онда је свакако један од могућих видова заштите путем права сузбијања нелојалне конкуренције. Основни циљ права конкуренције је регулисање тржишта, док права интелектуалне својине имају и неки додатни циљ, а то је заштита предмета који је најчешће резултат креативног рада.⁵⁰

Пословање које се заснива на преузимању одломака туђих вијести представља паразитско искоришћавање туђег рада и доводи до радње нелојалне конкуренције. У теорији се истиче да увођење новог сродног права није одговарајући механизам за рјешавање датог проблема.⁵¹ Поједини аутори чак доводе у питање оправданост постојања сродних права која су настала на одређеном степену технолошког развоја, као

⁴⁸ Вид. M. Senftleben et alia, “New Rights or New Business Models? An Inquiry into the Future of Publishing in the Digital Era”, *IIC*, 48 (2017), 538–561.

⁴⁹ Директива бр. 2004/48/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 29. априла 2004. о спровођењу права интелектуалне својине, *Службени лист ЕЗ*, бр. L 157, 30. април 2004. Вид. V. Moscon, “Neighbouring Rights: In Search of a Dogmatic Foundation. The Press Publishers’ Case”, *Online Distribution of Content* (eds. T. Pihlajarinne, J. T. Vesala, O. Honkkila), Cheltenham, Elgar 2019, 40–61, Max Planck Institute for Innovation & Competition Research Paper No. 18-17, 18, <https://ssrn.com/abstract=3208601>, 3. децембар 2019.

⁵⁰ V. Moscon, 18–19.

⁵¹ Истиче се да постоје три групе сродних права и самим тим, три линије заштите. Прва је заштита интерпретација, друго заштита критичких и научних издања дјела која су у јавном домену и *sui generis* заштита базе података и треће заштита инвестиција у производњу фонограма, видеограма и емисије. Право издавача се, по мишљењу неких аутора, не уклапа ни у једну од ових могућности. Вид. V. Moscon, 17.

што је фонограм. Наиме, ако је смисао тих сродних права заштита инвестиције у стварање предмета заштите и ако је данас та инвестиција сведена на минимум, онда је заштита пренаглашена и застарјела. Ново сродно право издавача се често пореди са правом заштите базе података, међутим, разлика је у томе што је услов заштите базе података значајно улагање у њено стварање, док се такав услов не поставља код издавача. У новој директиви се дефинише ко се сматра издавачем и при томе се не тражи неко значајније улагање, што значи да сваки издавач који испуњава дате критеријуме ужива заштиту.⁵²

Иако се као један од кључних разлога за увођење сродног права издавача наводи да пословање агрегатора вијести угрожава интересе издавача, ситуација није иста у свим државама. Наиме, у мањим државама и мањим тржиштима, као што су земље централне и источне Европе, издавачи ће сајтове који користе њихове одломке посматрати као некога ко интернет саобраћај усмјерава ка њиховим интернет страницама, као некога ко им практично олакшава приступ.⁵³ Са економске тачке гледишта, истиче се да не постоје докази да су сајтови агрегатора вијести супститути сајтовима издавача, већ да они заправо упућују на сајтове издавача, у прилог чему говори и чињеница да издавачи углавном сарађују са агрегаторима, што је показало и искуство из Њемачке. Прије би се могло рећи да је увођење новог сродног права штетно за пословање издавача, јер би требало да се преусмјере на развијање новог пословног модела и сопствених платформи.⁵⁴

Ако посматрамо правни аспект сродноправне заштите издавача, истиче се да издавачи новинских издања већ имају одређена права и могућности заштите својих издања. Креативни садржај као што су чланци, фотографије, илустрације уживају ауторскоправну заштиту, под условом да су оригинални. Коришћење малих одломака ауторских дјела, од свега неколико ријечи, може се оквалификовати као повреда ауторског права.⁵⁵ Новине се могу посматрати као својеврсна збирка или као база података, па у том смислу је могуће пружити заштиту или путем ауторског права или посебног сродног права заштите произвођача базе података. Према мишљењу појединих аутора, пажњу је требало

⁵² P. B. Hugenholtz, “Neighbouring Rights are Obsolete“, *IIC*, 50 (2019), 1010–1011.

⁵³ R. Matulionyte, 20.

⁵⁴ G. Colangelo, V. Torti, “Copyright, Online News Publishing and Aggregators: A Law and Economics analysis of the EU reform“, *International Journal of Law and Information Technology*, Vol. 27, 2019, 75–90, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3255449>, 4. октобар 2019.

⁵⁵ Суд правде ЕУ је у случају *Infopaq* установио да коришћење одломка који се састоји од свега једанаест ријечи може представљати повреду овлашћења на умножавање дјела, под условом да је одломак оригиналан. Пресуда Суда правде ЕУ, *Infopaq International A/S v. Danske Dagblades Forening*, предмет C-5/08, 16. јул 2009.

узмјерити на лиценцирање и заштиту постојећих права, које издавач већ ужива.⁵⁶ Суштина рјешења проблема је у односу између издавача и аутора, па је тај однос требало ставити у фокус интересовања.

6. ЗАКЉУЧАК

Дигитално окружење ствара нове изазове за потенцијалне носиоце ауторског и сродних права. Анализа облика сродноправне заштите издавача показала је да је ријеч о новим појавним облицима коришћења предмета заштите у техничком смислу, док се суштински не ради о крупним промјенама. Дошло је само до промјене окружења, од стварног ка виртуелном, од аналогног ка дигиталном. Оправдано се може поставити питање да ли је било које од анализираних права уопште потребно издавачу. Улога сродних права је да представљају својеврсну допуну ауторском праву, у оним ситуацијама и на оним предметима којима се не може пружити адекватна заштита. Смисао сродноправне заштите није заштита стваралаштва нити подстицање креативности, већ, најчешће заштита материјалних улагања у стварање одређених добара. Други циљеви, који превазилазе примарни привредни, попут утицаја на културу и информисање, остварују се тек посредно. Док се за прва два сродна права може рећи да су испунила своју сврху, то је тешко са сигурношћу тврдити за преостала два. Наиме, право издавача на посебну накнаду у праву Босне и Херцеговине и Србије тренутно нема ваљан правни основ, јер се позива на ограничење овлашћења које издавачи иначе немају. Вјероватно ће тај недостатак бити отклоњен у процесу усклађивања са правом Европске уније, тачније са Директивом о ауторском и сродним правима на јединственом дигиталном тржишту.

Најважнија новина коју доноси наведена Директива је ново сродно право издавача информативних публикација. Увођење сродног права издавача информативних публикација правда се потребом заштите инвестиције издавача у стварање садржаја. Осим тога, његов циљ је да ојача преговарачку позицију издавача у односу на интернет платформе. Међутим, искуства држава које су прије усвајања Директиве предвидјеле сличан облик заштите, као и оних држава које су већ имплементирале одредбе Директиве, указују на то да заштита издавача не даје очекиване резултате. Наиме, показало се управо супротно, да су издавачи спремни да се приликом уступања права одрекну накнаде, што вјероватно није био пројектовани циљ Директиве. Чини се да признање сродноправне заштите издавачима информативних публикација није најбоље рјешење јер не може на адекватан начин да отклони недостатке тржишта, нити да ојача преговарачку позицију издавача. Увођење додатног права, поред већ постојећих облика

⁵⁶ G. Colangelo, V. Torti, 86.

заштите који би се могли примјенити, може довести до пренаглашености заштите у, ионако већ компликованом, систему остваривања права.

Босна и Херцеговина и Србија још увијек не предвиђају право издавача информативних публикација. Међутим, вјероватно ће у процесу усклађивања са одредбама Директиве о ауторском и сродним правима на јединственом дигиталном тржишту законодавац предвидјети и овај вид заштите издавача. Постоји ли реална, практична потреба за тим, друго је питање.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Bently, Lionel, *Modernising the European Copyright Framework*, Centre for Intellectual Property & Information Law, <https://www.cipil.law.cam.ac.uk/sites/www.law.cam.ac.uk/files/images/www.cipil.law.cam.ac.uk/documents/ipomodernisingipprofresponsepresspublishers.pdf>, 7. фебруар 2020;
2. Бесаровић, Весна, Жарковић, Благота, *Интелектуална својина: Међународни уговори*, Београд 1999;
3. Ghidini, Gustavo, Banterle, Francesco, “A Critical View on the European Commission’s Proposal for a Directive on Copyright in the Digital Single Market“, *Giurisprudenza Commerciale*, 2018, <https://ssrn.com/abstract=3168070>, 4. октобар 2019;
4. Margoni, Thomas, Perry, Mark, “Scientific and Critical Editions of Public Domain Works: An Example of European Copyright Law (Dis) Harmonization“, *Candaian Intellectual Property Review*, Vol. 27, (2011);
5. Matulionyte, Rita, “A Right to Published Editions: Historical Lessons to Be Learned“, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3168946>, 4. октобар 2019;
6. Мешевић, Иза Разија, „Расподјела прихода од права на накнаду за приватну употребу након пресуде Суда (треће вијеће) од 9. фебруара 2012 (C-277/10)“, *Правне и инфраструктурне основе за развој економије засноване на знању* (ур. Б. Влашковић), Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац 2013;
7. Moscon, Valentina, “Neighbouring Rights: In Search of a Dogmatic Foundation. The Press Publishers’ Case“, *Online Distribution of Content* (eds. T. Pihlajarinne, J. T. Vesala, O. Honkkila), Cheltenham, Elgar 2019, Max Planck Institute for Innovation & Competition Research Paper No. 18–17, <https://ssrn.com/abstract=3208601>, 3. децембар 2019;
8. Поповић, Душан, „Критички осврт на сродноправну заштиту издавача: заштита привредног или културног подухвата“, *Анали Правног факултета у Београду* 1/2015;
9. Rosati, Eleonora, “Neighbouring Rights for Publishers: Are National and (Possible) EU Initiatives Lawful?“, *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Vol. 47 (2016);

10. Rosati, Eleonora, “DSM Directive Series #6: ‘hyperlinking’ in the press publishers’ right“, <http://ipkitten.blogspot.com/2019/06/dsm-directive-series-6-hyperlinking-in.html>, 23. децембар 2019;
11. Senftleben, Martin, Kerk, Maximilian, Buiten, Miriam, Heine, Klaus, “New Rights or New Business Models? An Inquiry into the Future of Publishing in the Digital Era“, *IIC*, 48 (2017);
12. Hoppner, Thomas, “EU Copyright Reform: The Case for a Publisher’s Right“, *Intellectual Property Quarterly* 1/2018;
13. Höppner, Thomas, Kretschmer, Martin, Xalabarder, Raquel, “CREATe Public Lectures on the Proposed EU Right for Press Publishers“, *European Intellectual Property Review*, 39 (2017);
14. Hugenholtz, P. Bernt, “Neighbouring Rights are Obsolete“, *IIC*, 50 (2019);
15. Czarny-Drożdżewski, Elżbieta, “The Subject-Matter of Press Publisher’s Rights Under Directive 2019/790 on Copyright and Related Rights in the Digital Single Market“, *IIC*, 51 (2020);
16. Colangelo, Giuseppe, Torti, Valerio, “Copyright, Online News Publishing and Aggregators: A Law and Economics analysis of the EU reform“, *International Journal of Law and Information Technology*, Vol. 27, 2019, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3255449>, 4. октобар 2019;
17. Quintais, João, “The New Copyright in the Digital Single Market Directive: A Critical Look“, *European Intellectual Property Review*, 2020 (1) Forthcoming, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3424770>, 4. октобар 2019.

Правни прописи

1. Бернска конвенција о заштити књижевних и умјетничких дјела, 1886;
2. Директива Савјета бр. 93/83/ЕЕЗ од 29. октобра 1993. о хармонизацији рока трајања ауторског права и појединих сродних права, *Службени лист ЕЕЗ*, бр. L 290, 29. новембар 1993;
3. Директива бр. 2001/29/ЕЗ о хармонизацији одређених аспеката ауторског и сродних права у информационом друштву, *Службени лист ЕЗ*, бр. L 167, 22. јун 2001;
4. Директива бр. 2004/48/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 29. априла 2004. о спровођењу права интелектуалне својине, *Службени лист ЕЗ*, бр. L 157, 30. април 2004;
5. Директива бр. 2006/116/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 12. децембра 2006. о трајању заштите ауторског и одређених сродних права, *Службени лист ЕЗ*, бр. L 372, 27. децембар 2006;
6. Директива бр. 2011/77/ЕУ Европског парламента и савјета од 27. септембра 2011. о измјени Директиве 2006/116/ЕЗ о трајању заштите ауторског права и одређених сродних права, *Службени лист ЕУ*, бр. L 265, 11. октобар 2011;
7. Директива 2019/790 Европског парламента и Савјета од 17. априла 2019 о ауторском и сродним правима на јединственом дигиталном тржишту и измјени директива 96/9/ЕЗ и 2001/29/ЕЗ, *Службени лист ЕУ*, L 130/92, 17. мај 2019;

8. Закон о ауторском и сродним правима, *Службени гласник БиХ*, бр. 63/2010;
9. Закон о ауторском и сродним правима, *Службени гласник РС*, бр. 104/2009, 99/2011, 119/2012, 29/2016 – одлука УС и 66/2019;
10. Закон о колективном остваривању ауторског и сродних права, *Службени гласник БиХ*, бр. 63/2010;
11. Пресуда Суда правде ЕУ, *Infopaq International A/S v. Danske Dagblades Forening*, предмет C-5/08, 16. јул 2009;
12. Пресуда Суда правде ЕУ, *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd v. Retriever Sverige AB*, предмет C-466/12, 13. фебруар 2014;
13. Пресуда Суда правде ЕУ, *Hewlett-Packard Belgium SPRL v. Reprobel SCRL*, предмет C-572/13, 12. новембар 2015;
14. Пресуда Суда правде ЕУ, *Pelham GmbH, Moses Pelham, Martin Haas v. Ralf Hütter, Florian Schneider-Esleben*, предмет бр. C-476/17, 29. јул 2019.

Assistant Professor Svjetlana Ivanović, LL.D.

Faculty of Law, University of East Sarajevo

PUBLISHER'S RIGHTS IN THE DIGITAL ENVIRONMENT

Summary

The idea of copyright protection arose from the practical need to protect the first publishers of printed editions of copyrighted works from unfair competition. On the basis of the protection of publishers' interests, author's right was created, and publishers protected their interests primarily through contractual provisions. However, the wheel of history has once again brought publishers to the forefront, this time recognizing their protection in the form of related rights, i.e. rights related to copyright. The paper analyzes the forms of related rights protection enjoyed by publishers. These are several special forms of protection that exist in domestic and comparative law, and are subsumed under the rights of publishers. Special attention is paid to the position of publishers in the digital environment, i.e. on the Internet, especially taking into account the provisions of the recently adopted Directive on Copyright and Related Rights in the Digital Single Market, which provides a special form of related right for publishers of press publications.

Key words: *Copyright; Related rights; Publisher's right; Fair compensation; Internet.*